

Κυπριακή Βιβλιοθήκη

Πρώτο Συνέδριο Κυπριακών Βιβλιοθηκών
«Ο Ρόλος της Βιβλιοθήκης στον 21ον Αιώνα»

Λευκωσία, Παρασκευή 2 Νοεμβρίου 2001, 9:30 .- 17:00
Διεθνές Συνεδριακό Κέντρο

Εμπειρίες από την προσπάθεια για δημιουργία υπηρεσίας πληροφοριών και γνώσεων (Π&Γ) σε θέματα υγείας στην Κύπρο

Ανδρέας Σάββα

Περίληψη

Σκοπός αυτής της εισήγησης είναι να κατατεθούν οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκατετράχρονης προσπάθειας της βιβλιοθήκης υπηρεσιών υγείας για δημιουργία δικτύου Π&Γ με στόχο την έγκυρη και έγκαιρη εξυπηρέτηση του προσωπικού των υπηρεσιών υγείας στην Κύπρο. Στα πλαίσια αυτής της παρουσίασης θα αναφερθούν, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι ειδικές ανάγκες αυτής της ομάδας των χρηστών, η δικτύωση των βιβλιοθηκών υγείας (τόσο εσωτερικά όσο σε Παγκύπρια και διεθνή επίπεδα), οι δυσκολίες στη δημιουργία αυτής της υπηρεσίας και οι προοπτικές των βιβλιοθηκών υγείας.

Χρήστες της βιβλιοθήκης

6,000 προσοντούχοι λειτουργοί υγείας που εργάζονται στον κυβερνητικό και ιδιωτικό τομέα:

- 2000 + προσοντούχοι ιατροί
- 3000 + προσοντούχοι νοσηλευτές,
- 1000 + παραϊατρικό προσωπικό,

1000 φοιτητές:

- Ασκούμενοι και ειδικευόμενοι ιατροί,
- Φοιτητές της Νοσηλευτικής Σχολής,
- Φοιτητές της Σχολής Υγειονομικών Επιθεωρητών
- Μετεκπαιδευτικά προγράμματα για ιατρούς, νοσηλευτές, υγειονομικούς επιθεωρητές (BSc και Master's degree) που οργανώθηκαν στην Κύπρο από τα Πανεπιστήμια Surrey και Anglia
- Εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα BSc, Master's και PhD που παρακολουθούν λειτουργοί υγείας σε Ελληνικά, Βρετανικά και άλλα πανεπιστήμια

(Λόγω αυτών των εκπαιδευτικών προγραμμάτων όλα τα νοσοκομεία της Κύπρου είναι εκπαιδευτικά).

Άλλοι χρήστες της βιβλιοθήκης:

- Μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
 - Φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
 - Κοινό
-
- Ερευνητές (π.χ. από το Κέντρο Γενετικής και Νευρολογίας, Κέντρο Θαλασσαιμίας, προσοντούχο προσωπικό, φοιτητές)

Τομείς στους οποίους είναι απαραίτητες οι Π&Γ

- Εκπαίδευση (βασική εκπαίδευση, μετεκπαίδευση)
- Συνεχής επιμόρφωση (για συνεχή βελτίωση του προσωπικού)
- Ερευνητικές δραστηριότητες
- Τεκμηριωμένη άσκηση της φροντίδας και διοίκησης υγείας

Ιδιαιτερότητες του αναγνωστικού κοινού

-Ασχολούνται με την υγεία (γί' αυτό χρειάζονται έγκυρες, τεκμηριωμένες Π&Γ)

-Έχουν σπουδάσει σε διαφορετικές χώρες (διαφορετική γλώσσα, διαφορετικό σύστημα εκπαίδευσης/μάθησης)

-Πολλές επιστήμες, σε κάθε επιστήμη πολλές ειδικότητες (κάθε ειδικότητα με τις ιδιαιτερότητες της π.χ. διαφορετική ορολογία)

-Δύσκολα επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη διότι:

- Είναι διάσπαρτοι σε όλη την Κύπρο
 - Λόγω της φύσης του επαγγέλματος τους (ακανόνιστα ωράρια, φόρτος εργασίας, παραμονή εντός του τμήματος ή περιοχής για αντιμετώπιση εκτάκτων ...)
- (Γι' αυτό η επικοινωνία με τη βιβλιοθήκη γίνεται μέσω τηλεφώνου, φάξ, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ...)

-Επαγγελματική απομόνωση (στην Κύπρο δεν υπάρχει πανεπιστήμιο στους κλάδους υγείας, δεν υπάρχουν βιβλιοθήκες επιστημών υγείας κτλ)

-Χρειάζονται τις πληροφορίες έγκαιρα, άμεσα (για τεκμηριωμένη φροντίδα, λήψη αποφάσεων σε επείγοντα θέματα που αφορούν τον κλινικό ή/και διοικητικό τομέα)

-Οι ανάγκες σε Π&Γ είναι δυνατόν να προκύψουν ανά πάσα στιγμή, οποιαδήποτε ώρα της μέρας, οποιαδήποτε μέρα του χρόνου.

- Οι ανάγκες σε Π&Γ αλλά και το περιεχόμενο αυτών καθ' αυτών των Π&Γ αλλάζουν συνεχώς (πολύ πιο γρήγορα από κάθε άλλη επιστήμη)
- Ο όγκος των Π&Γ στα θέματα υγείας είναι πολύ μεγαλύτερος από όλες τις άλλες επιστήμες
- Οι εξελίξεις σε θέματα υγείας είναι ραγδαίες

Ιστορική αναδρομή

Με βάση τα πιο πάνω στοιχεία ξεκίνησε το 1987 (με τη δημιουργία/λειτουργία της πρώτης βιβλιοθήκη υπηρεσιών υγείας στην Κύπρο στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας) μια προσπάθεια με στόχο να δημιουργηθεί μια υπηρεσία (δικτυωμένη σε εσωτερικά, Παγκύπρια και διεθνή επίπεδα) για να αναλάβει αυτό το σύνθετο ρόλο.

Βασικότερος στόχος αυτής της υπηρεσίας ήταν να προσφέρει (σε όλους τους λειτουργούς υγείας, ανεξάρτητα από τη περιοχή που βρίσκονται) ίσες δυνατότητες πρόσβασης στις Π&Γ που βρίσκονται στη Κύπρο, την Ελλάδα και σε παγκόσμια κλίμακα

Πρόσβαση στις Κυπριακές Π&Γ

Πριν από το 1987 δεν υπήρχε καμιά πρωτοβουλία για οργανωμένο βιβλιογραφικό έλεγχο του Κυπριακού υλικού σε θέματα υγείας με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος να εξαφανιστεί, άλλο μέρος να βρίσκεται σε διάφορα γραφεία ή σε ιδιωτικές συλλογές (τα οποία δεν είναι προσβάσιμα, κινδυνεύουν να χαθούν ή να καταστραφούν).

Από το 1987 και εντεύθεν η βιβλιοθήκη υπηρεσιών υγείας ανέλαβε το βιβλιογραφικό έλεγχο του Κυπριακού υλικού σε θέματα υγείας (αυτού που εκδίδεται στην Κύπρο ή στο εξωτερικό και αφορά θέματα υγείας σχετικά με την Κύπρο).

Σήμερα η βιβλιοθήκη διαθέτει:

- 500+ τόμους (βιβλία, διατριβές, εκθέσεις)
- 5000+ άρθρα/εργασίες
- Εκατοντάδες διαφωτιστικά φυλλάδια, αφίσες για το κοινό

- 1998: Άρχισε τεκμηρίωση του Κυπριακού υλικού και καταχώρηση/ενσωμάτωση του (προσωρινά) στο σύστημα μηχανογράφησης βιβλιοθηκών Horizon (τα στοιχεία, περίληψη και ολόκληρο το κείμενο) στον κατάλογο της βιβλιοθήκης Eccles Health Sciences Library του πανεπιστημίου UTAH, ο οποίος είναι προσβάσιμος μέσω του διαδικτύου.
- Το πρόγραμμα επιχορηγείται από το Πανεπιστήμιο UTAH

Παράλληλα άρχισαν να δημιουργούνται τα πιο κάτω:

- Συλλογικός κατάλογος εργασιών με ολόκληρο το κείμενο (καταχωρούνται στο σύστημα WINISIS)
- Συλλογικός κατάλογος των περιοδικών
- Συλλογικός κατάλογος βιβλίων (WINISIS)
- Συλλογικός κατάλογος επιστημόνων οι οποίοι έχουν τη διάθεση να προσφέρουν τις Π&Γ που κατέχουν σε άλλα άτομα αν και όταν τις χρειαστούν
- Βάση με τα ενημερωτικά φυλλάδια/αφίσες για το κοινό.

Εισηγήσεις της Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ): «Οι εθνικές πληροφορίες και γνώσεις είναι πολύ σημαντικές (έστω και αν είναι ελλείψεις) για τη χώρα που τις παράγει διότι είναι έτοιμες για χρήση, αφορούν άμεσα τα οικεία προβλήματα, παρέχονται δωρεάν, είναι άμεσα προσβάσιμες. Είναι δυνατόν να χρησιμεύουν για τις ανάγκες άλλων χωρών και γι αυτό πρέπει να είναι οργανωμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι προσβάσιμες από όλο το κόσμο».

Πρόσβαση στις Ελλαδικές Π&Γ

- Μεγάλη ζήτηση Π&Γ στην ελληνική γλώσσα
- Πρόσβαση μέσω της βάσης ΙΑΤΡΟΤΕΚ on-line.
- Μειονεκτήματα: -Επιλεκτική τεκμηρίωση
-Δεν διαθέτει ολόκληρο το κείμενο
- Διαθέτει τα στοιχεία των εργασιών + περίληψη μόνο.
- Αποστολή αιτημάτων: τηλέφωνο ή τηλεμοιότυπο
- Παραλαβή εργασιών: με ταχυδρομείο
- Χρονικό διάστημα: μια βδομάδα

Πρόσβαση στις διεθνείς Π&Γ

- 1989: Η βιβλιοθήκη απέκτησε: HY, εκτυπωτή, CD ROM drive, Medline on CD ROM με το οποίο ετοιμάστηκαν χιλιάδες θεματικές βιβλιογραφίες
- 1989. Άρχισε η εξασφάλιση εργασιών/κειμένων. Αρχικά τα αιτήματα αποστέλλονταν με ταχυδρομείο και οι εργασίες παραλαμβάνονταν πάλι μέσω του ταχυδρομείου σε 2-3 βδομάδες από:

- Βρετανική βιβλιοθήκη
- Βιβλιοθήκη Βρεταν. Ιατρικού Συλλόγου
- Ελλαδικές

- 1994: Σύνδεση με το διαδίκτυο

Θεματικές βιβλιογραφίες άρχισαν να ετοιμάζονται μέσω του ίντερνετ από τη βάση Medline/Cinahl
Τα αιτήματα για εργασίες αποστέλλονταν με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

Η παραλαβή των εργασιών μέσω του ταχυδρομείου σε 5-8 μέρες

- 1997: MECC project, \$30,000. (μετά από διαγωνισμό) Συνεργάτες A. Σάββα και Kenning Arlitsch. Στόχος του προγράμματος: Δημιουργία σύγχρονης υποδομής (internet-based) πληροφοριών υγείας στην Κύπρο
- 1998: Ζήτηση και παραλαβή των 'documents' μέσω ίντερνετ από τις βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου UTAH (Salt Lake). Τα περισσότερα αιτήματα (75%-80%) ικανοποιούνται από τις βιβλιοθήκες του University of UTAH. Αν η βιβλιοθήκες του University of UTAH δεν διαθέτουν τις εργασίες τότε παραπέμπουν τα αιτήματα μας σε άλλες βιβλιοθήκες οι οποίες τις διαθέτουν και αναλαμβάνουν να τις στείλουν απευθείας στη βιβλιοθήκη μας. Με αυτό το τρόπο, η βιβλιοθήκες υπηρεσιών υγείας της Κύπρου έχουν έγκαιρη πρόσβαση στο περιεχόμενο των 4,000 των πιο σημαντικών επιστημονικών περιοδικών σε θέματα υγείας και σε πολλά άλλα documents (π.χ. ERIC documents)
- Αποστολή αιτημάτων: Loansome Doc software
- Παραλαβή εργασιών: Ariel software
- Χρονικό διάστημα παραλαβής: σε 24 ώρες
- Επείγοντα αιτήματα: σε 12 ώρες (προτεραιότητα)
- Πρόβλημα: Διαφορά της ώρας μεταξύ Κύπρου και Salt Lake of UTAH
- Κόστος: UTAH libraries 5\$ το κάθε ένα,
Other USA libraries \$10 το κάθε ένα

Άλλες διεθνείς πηγές

- 140 περιοδικά on-line με ολόκληρο το κείμενο (δωρεάν)
- HBINET - Τεχεράνη (δωρεάν) (on-line)
- ΠΟΥ- Γενέβη (on-line)
- ΠΟΥ – Κάιρο (on-line, e-mail)
- Βιβλιοθήκη Αμερικανικού Πανεπιστημίου Βηρυτού (e-mail)

Σύντομα: Δίκτυο Βιβλιοθηκών Υγείας Μέσης Ανατολής (26 χώρες)

Παράλληλα οι χρήστες προτρέπονται όπως αποτείνονται στους συγγραφείς και εξασφαλίζουν εργασίες απευθείας από αυτούς: Το Medline δίδει την επαγγελματική διεύθυνση και πρόσφατα την ηλεκτρονική διεύθυνση των συγγραφέων.

Συνεχώς αναζητούνται νέες πηγές, νέες συνεργασίες

ΠΟΥ: «Η κάθε χώρα πρέπει να δημιουργήσει την υποδομή και τους μηχανισμούς για να είναι σε θέση να εξασφαλίζει, να επεξεργάζεται και να αφομοιώνει τις διεθνείς Π&Γ» .

Αποτελέσματα αυτής της υπηρεσίας

Θετικά

- Ραγδαία αύξηση του αναγνωστικού κοινού
- Αύξηση αιτημάτων για documents (από χρήστες της Κύπρου και του εξωτερικού) περίπου 30 εργασίες τη μέρα
- Εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης (resource-based learning rather than lecture/textbook leaning)
- Αύξηση των φοιτητών που σπουδάζουν με αλληλογραφία
- Αναβάθμιση μελετών και ερευνών σε θέματα υγείας
- Αναβάθμιση της συνεχούς επιμόρφωσης - ανάπτυξη του προσωπικού
- Σημαντικές δημοσιεύσεις σε τοπικά και διεθνή περιοδικά
- Σημαντικές παρουσιάσεις σε συνέδρια
- Τεκμηριωμένη άσκηση της φροντίδας και διοίκησης
- Συνεισφορά στην ποιοτική αναβάθμιση της φροντίδας υγείας
- Δημιουργήθηκε περιβάλλον συνεχούς αξιοποίησης των πληροφοριών και των γνώσεων
- Συνεισφορά της Κύπρου στην παγκόσμια βιβλιογραφία
- Εκμηδενισμός των αποστάσεων. Καθημερινή συνεργασία/επικοινωνία με τους συναδέλφους στο εξωτερικό που βρίσκονται στις βιβλιοθήκες της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Γενέβη, Κάιρο) κτλ
- Αναγνώριση της προσφοράς για τις βιβλιοθήκες και το επάγγελμα της βιβλιοθηκονομίας - πληροφόρησης
- Πίεση από τους αναγνώστες προς τις αρχές για αναβάθμιση των βιβλιοθηκών υγείας

Το αποτέλεσμα αυτής της πίεσης είναι η εδώ και ένα χρόνο λειτουργία των βιβλιοθηκών της Λεμεσού και Λάρνακας και της Αθαλάσσας. Σύντομα θα ανοίξουν οι βιβλιοθήκες νοσοκομείων Πάφου, Κυπερούντας και Παραλιμνίου

Με το προσωπικό των βιβλιοθηκών της Λεμεσού, Λάρνακας και Αθαλάσσας υπάρχει:

- Στενή συνεργασία σε καθημερινή βάση,
- Συλλογική ανάπτυξη υλικού,
- Ανταλλαγή πληροφοριών
- Καταμερισμός της εργασίας,
- Συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού των βιβλιοθηκών με τη βοήθεια της ΠΟΥ

Αρνητικά

- Φόρτος εργασίας, επαγγελματική εξουθένωση

- Απογοήτευση διότι είναι αδύνατη η ικανοποίηση των αυξημένων αναγκών
- Επιβάρυνση του προϋπολογισμού σε βάρος άλλων υπηρεσιών, δραστηριοτήτων προγραμμάτων
 - Σημαντικές υπηρεσίες, δραστηριότητες και προγράμματα εφαρμόζονται σε μικρή κλίμακα.

Δυσκολίες που εμόδισαν/ζουν την διαχείριση των Π&Γ

- Λανθασμένη αντίληψη σχετικά με το ρόλο της βιβλιοθήκης και του επαγγέλματος της βιβλιοθηκονομίας - πληροφόρησης
- Νοοτροπία: Θεωρείται σπατάλη χρόνου η χρήση της βιβλιοθήκης, σπατάλη οικονομικών πόρων η δημιουργία βιβλιοθηκών
- Γραφειοκρατικές διαδικασίες
- Αντίδραση στην αλλαγή
- Έλλειψη χώρου, εξοπλισμού, κονδυλίων, προσωπικού (σύμφωνα με τις προδιαγραφές για κάθε 100 χρήστες πρέπει να εργοδοτείται 1 άτομο στη βιβλιοθήκη)
- Εμπόδια στη διακίνηση των Π&Γ
 - Ψηλό κόστος, τα συμφέροντα των εκδοτών
 - Πνευματική ιδιοκτησία
 - Γλώσσα
 - Καχυποψία
 - κτλ
- Εκπαιδευτικό σύστημα (συνήθεια στην έτοιμη γνώση, δεν διδάσκεται το μάθημα της πληροφορίας, δεν καλλιεργείται η συνήθεια της μελέτης κτλ)

Επίλογος

Έχουν τεθεί τα θεμέλια για μια σύγχρονη υπηρεσία Π&Γ σε θέματα Υγείας στην Κύπρο. Για την ολοκλήρωση μιας σύγχρονης υπηρεσίας Π&Γ σε θέματα υγείας είναι αναγκαίο να εξασφαλιστούν τα απαραίτητα μέσα για την αναβάθμιση: α) της εσωτερικής, Παγκύπριας και διεθνούς δικτύωσης, β) της πλήρους εφαρμογής των τεχνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών προς τους χρήστες, γ) των δραστηριοτήτων και των προγραμμάτων. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις η υπηρεσία διαχείρισης των Π&Γ σε θέματα υγείας έχει τεράστιες προοπτικές. Με την πλήρη εφαρμογή των πιο πάνω (σύμφωνα με τις προδιαγραφές της βιβλιοθηκονομίας – πληροφόρησης) είναι βέβαιοι ότι θα δημιουργηθεί έναν περιβάλλον στο οποίο να συμμετέχουν όλοι οι λειτουργοί υγείας της Κύπρου σε μια διαδικασία συνεχούς αξιοποίησης των Κυπριακών, Ελλαδικών και διεθνών Π&Γ σε θέματα υγείας.